

Autorské právo a digitalizace v archivech, muzeích a knihovnách

Emilie Bouchet / Universita v Nantes, Institut Maxe Plancka v Mnichově
e-mail: emilie_bouchet@hotmail.com

Článek, jehož autorka je doktorandkou v oboru duševní vlastnictví, je překladem příspěvku, který zazněl na konferenci Archivy, knihovny a muzea v digitálním světě 2007. Redakce ponechává text v původním znění.

Úvod

Dovolte mi, abych se stručně představila: jmenuji se Emilie Bouchet a pracuji na disertační práci na téma duševní vlastnictví v anglickém, německém a francouzském právním řádu. Toto téma zpracovávám ve Francii na Universitě v Nantes a v Německu v Institutu Maxe Plancka.

Bylo mi nabídnuto, abych dnes před vámi pohovořila o francouzském autorském právu a abych ho vztáhla k tématu těchto dvou dnů, kterým je digitalizace v knihovnách, archivech a muzeích. Chtěla bych za toto pozvání, které je pro mě velkou ctí, poděkovat Národní knihovně ČR v Praze, SKIP a Francouzskému institutu v Praze.

Všichni víte, jaké přednosti mají digitální soubory: mohou se v čase neomezeně uchovávat, aniž by se zhoršila jejich kvalita, snadno skladovat, nahlížení do těchto souborů si nevyžaduje žádné zvláštní podmínky, jejich přenos je snadný ... Pro archivy, muzea a knihovny, jejichž posláním je shromažďovat a uchovávat hmotné nosiče pro použití veřejností, znamenají revoluci.

Digitalizace obecně přináší všem aktérům tzv. „informační“ společnosti (kulturním institucím, ale i uživatelům ze soukromého sektoru a fyzickým osobám) nová a široká práva. Dává vzniknout – a v tom smyslu je *technologickou revolucí* – novému duševnímu, sociálnímu a ekonomickému modelu rozšiřování kultury.

Všechno, co dovoluje technologie, nemusí ale vždy dovolovat právo. Digitální prostředí je upraveno celou řadou právních odvětví: obchodním právem, trestním, atd. Můj příspěvek se ale věnuje autorskému právu, a to konkrétně francouzskému, které společně s právem německým představuje ve světě tradici, jež straní autorovi a zakládá se na osobnostním principu na rozdíl od anglického a amerického *copyrightu*, který je více založen na právu veřejnosti a je přístupnější principu komerčního rozšiřování.

I když Evropské společenství se touto otázkou začalo zabývat teprve nedávno, je třeba brát v úvahu také komunitární právo. Nejdůležitější úpravou je směrnice z května 2001, která je označovaná jako směrnice „harmonizace autorského práva a práv souvisejících v informační společnosti“. Tato směrnice byla přenesena se zpožděním do francouzského právního řádu v srpnu 2006 zákonem „DADVSI“ (zákon o autorském právu a právech souvisejících v informační společnosti).

Zásadní otázkou našeho tématu je poslání knihoven, archivů a muzeí v digitálním prostředí: mají využití digitální technologie omezit jen na plnění svého úkolu sběru a uchovávání nebo ji mohou používat k rozvíjení svého úkolu spočívajícího v rozšiřování? Tato otázka je obecněji součástí protikladu mezi principy rozšiřování kultury a respektování vlastnictví autorů. Podle politické volby zákonodárce se mohou tyto principy buď navzájem doplňovat nebo být vůči sobě nepřátelské.

Cílem mého příspěvku je ukázat, že digitální revoluce nevytváří, jak jsme se mohli často dočíst, „právní vakuum“. Hlavní právní principy v ní dokážou prorazit zákonnosti cestu. A pokud jsme právně bezbranní, je to proto, že již nejsme na poli právním, ale na poli otázek kulturní politiky.

Těchto aspektů se budeme držet v celém příspěvku. Nejdříve pojednám o digitalizaci fondů, jak ji provádějí knihovny, archivy a muzea, dále pak o vzniku univerzálních digitálních knihoven s využitím příkladu francouzské účasti na Evropské digitální knihovně.

Digitalizace knihovních, archivních a muzejních fondů

Digitalizace je upravena tradičními principy autorského práva. Týkají se v zásadě rozdílů mezi duševním vlastnictvím a hmotným vlastnictvím, vymezení výsad, které toto právo zakládají, a zjištění autora a jeho právních nástupců.

Duševní vlastnictví a hmotné vlastnictví

Z pohledu autorského práva je dílo tvořeno třemi součástmi: hmotným nosičem (který patří nabyvateli), duševním obsahem (teorie, obecné ideje, koncepty spadající do veřejné sféry a označované jako „volné“) a nakonec formálním zpracováním tohoto obsahu (slova a osnova díla, které jsou vlastnictvím autora).

Archivy, muzea a knihovny bývají většinou vlastníky pouze hmotného nosiče děl ve svých fondech: knihy, filmu, obrazu ... , a to jim nedává žádné právo ve vztahu k duševnímu obsahu.

Takové oddělení duševního díla od jeho hmotného nosiče má dva důsledky: 1) muzea, archivy a knihovny nemohou využívat duševní vlastnictví, které nenabýly, a 2) nemohou to zakázat třetím osobám. Když kulturní instituce poskytne třetí osobě právo rozmnožit nějaké dílo ze svého fondu, na něž se dosud vztahuje autorské právo, a pokud si vyžádá uvedení svého „*copyrightu*“ a utrží za to odměnu, dopustí se trojího porušení autorského práva: poskytne svolení, které nemá, přivlastní si autorství díla a získá nezaslouženou odměnu.

Vlastnictví nosiče nicméně instituci určitá práva dává. Může například volně užívat nebo poskytovat k užití všechna díla ze svého fondu, u nichž autorská práva již vypršela.

Příklad sbírky bretaňských pohlednic z departementu Morbihan ilustruje práva knihovny ke svému fondu a zároveň jejich omezení, které je dáno autorským právem. Městská knihovna v Baud, která má bohatou sbírku pohlednic z Bretaně, se rozhodla umístit na web zmenšené reprodukce pohlednic a nabízet, opět online, jejich hmotné kopie v reálné velikosti. Webová stránka je na adrese cartlis.org. Tyto dva úkony (digitalizace a umístění na web) jsou úkony užití podléhající pochopitelně svolení autora. Knihovna tedy musela rozdělit pohlednice na ty, které jsou již volné, a ty, které jsou ještě chráněné autorským právem. Pro zjednodušení věci šla knihovna do rizika a vyšla z předpokladu, že všechny pohlednice vydané před r. 1914 jsou již volné. Aby zabránila jejich dalšímu rozšiřování (např. využití v časopise nebo v reklamě realitní kanceláři), označila je pomocí tzv. technologie vodotisku, kterou vyvinula v partnerství s France Telecom; toto označení je ale založené na hmotném vlastnictví a ne na duševním vlastnictví.

Naproti tomu novější pohlednice (z období po roce 1914) nemohly být rozmnožovány a užívány bez svolení autora; knihovnu tedy napadlo řešení umístit je na webu pouze ve formátu, který je pro užití veřejností příliš malý, a neprodávat jejich kopie na papíře. Přesto pouhá reprodukce těchto pohlednic, i v malém a nepoužitelném formátu, již byla úkonem rozmnožování vyžadujícím svolení autora – knihovna se svým opomenutím dopustila chyby.

Tyto principy se nevztahují pouze na užívání děl na webu, ale také na výrobu a prodej CD, DVD, CD-Rom a všech ostatních digitálních nosičů. Jsou to stejné principy, jaké se vztahují na reprodukce v uměleckých publikacích, katalogích nebo na analogových nosičích, jako jsou videokazety atd.

Jiný případ: některé francouzské knihovny umožnily vydavateli a knihkupci, nakladatelství Phénix Editions, aby převedl do digitální podoby jejich fond, skladoval ho a na své webové stránce Librissimo.com umístil jeho katalog. Stejně jako v případě bretaňských

pohlednic byla do digitálního formátu převedena pouze ta díla, u nichž se předpokládalo, že ochrana autorským právem vypršela; jako mezní datum byl stanoven rok 1920. Na těchto webových stránkách si uživatelé internetu mohou objednat dílo, jehož výtisk Phénix pořídí z digitálního souboru. Tento soubor má k dispozici pouze vydavatel; veřejnost získá pouze hmotný exemplář, který se již obtížněji kopíruje a rozšiřuje.

V zásadě mohou knihovny, archivy a muzea neomezeně užívat digitálně svá díla, která jsou již volná; u ostatních narážejí na práva jejich autorů.

Obsah autorského práva

Výsady dané autorským právem se dělí na dvě části: na trvalé morální právo a dále na majetkové právo, které zaniká sedmdesát let po smrti autora.

K autorským právům přistupují tzv. práva „související“, která jsou přiznána všem, kteří dílo nevytvořili, ale dodávají mu nějakou další hodnotu: jsou to interpretační umělci a výrobci zvukových nebo audiovizuálních nosičů. Mají práva blízcí se právům autorským, ale ve zmírněné podobě. K hudebnímu CD má kromě skladatele hudby a autora textu, kteří mají autorská práva, interpret a výrobce práva související.

Aby bylo morální právo autora při digitalizaci jeho díla dodrženo, je třeba se ujistit, že jeho jméno a autorství jsou viditelně uvedeny (právo autorství). Je třeba se ale také ujistit, že autor nepovažuje přechod na digitální formát za změnu svého díla. Pro některé hudební skladatele má velký význam vinyl; pro některé fotografy klasická fotografie; odmítají digitální reprodukci (právo na respektování nedotknutelnosti díla).

Pokud jde o majetkové právo užití, zahrnuje toto právo ve francouzském a německém právním řádu na rozdíl od anglického a amerického všechny způsoby užití děl, i nekomerční a i ty, které zákon výslovně neuvádí.

Při digitalizaci svých fondů vykonávají knihovny, archivy a muzea dva úkony náležející autorovi: 1) úkon rozmnožování (je jím pouhá digitalizace i bez umístění na web) a 2) úkon sdělování veřejnosti (umístění online, i v případě vnitřní sítě vyhrazené zaměstnancům, a ještě významněji pokud jde o umístění na internet). Tyto úkony mají ve Francii a v Německu různé názvosloví, a proto používám slovník práva Společenství. Každý úkon si vyžaduje svolení a odměnu autora nebo toho, kdo jeho práva spravuje.

Takové principy by ale byly překážkou kreativitě a rozšiřování kultury, pokud by nenabývaly žádné výjimky. Jistě znáte výjimky – soukromé kopie, krátké citace, parodie atd.

Až do zákona DADVSI z 1. srpna 2006 neexistovala žádná výjimka, která by zbavovala knihovny, archivy a muzea povinnosti žádat svolení autora k rozmnožování fondů, i když šlo o pouhou katalogizaci nebo uchování. Francouzská národní knihovna, jejímž úkolem je v souladu se zákonem o kulturním dědictví převzít jeden exemplář každého díla, které bylo do Francie dovezeno nebo ve Francii vydáno (povinný výtisk), se domnívala, že toto poslání jí dává roli průkopníka na poli práva, který by se měl zasloužit o vývoj zákona. Vzala na sebe to riziko, že bez svolení začala pořizovat rozmnoženiny odevzdaných výtisků za účelem jejich uchování a dokonce je začala i sdělovat prezenčním a individuálním způsobem badatelům, kterým k tomu poskytla akreditaci. Tato praxe byla tolerovaná, ale nezákonná.

V roce 2001 evropská směrnice o autorském právu a právech souvisejících v informační společnosti vytvořila novou výjimku. Ta byla pouze fakultativní: státy neměly povinnost ji přenést do svého právního řádu. Týkala se „zvláštních úkonů rozmnožování vykonávaných veřejnými knihovnami, vzdělávacími institucemi, muzei a archivy, které nesledují žádnou přímou či nepřímou obchodní nebo ekonomickou výhodu“. Stanovila tedy tři kritéria: výjimky se mají vztahovat pouze na knihovny, muzea, archivy nebo vzdělávací instituce; dovolené úkony jsou pouze rozmnožování a ne sdělování; sledovaný cíl nesmí být lukrativní.

Aniž by to bylo z důvodu neomezování zákona, který má být stabilní, výslovně uvedeno, šlo za stávajícího technického stavu o rozmnožování, kterým byla především digitalizace.

První francouzský návrh na přenesení této směrnice nebral v úvahu tuto fakultativní

výjimku a pouze kodifikoval praxi Francouzské národní knihovny. Všechny ostatní instituce musely pro každou digitalizaci uzavírat řadu smluv s oprávněnými nositeli práva.

Ve snaze zbavit je této práce a pod tlakem parlamentu vláda konečně připojila další výjimku. Ta používala stejná kritéria jako evropská směrnice, ale vláda k nim připojila ještě jedno: nosič rozmnožených děl neměl již být v prodeji nebo měl být zastaralý, což zúžilo výjimku na výhradně konzervační účely. Členům parlamentu se podařilo toto poslední kritérium z vládního návrhu odstranit a dát výjimce stejný rozsah, jaký mu dává směrnice (článek L.122-5 8° zákona o duševním vlastnictví, fr. zkratka CPI).

Konečná verze svědčí o tom, že z pohledu francouzského zákonodárce nemají knihovny, archivy a muzea pouze úlohu uchovávat kulturní dědictví, ale i rozšiřovat ho veřejnosti.

Německé právo dalo veřejným knihovnám, archivům a muzeím stejnou pravomoc za stejných podmínek, ale ukládá povinnost odměny (§ 52b německého zákona: *Urheberrechtsgesetz*).

Povolení rozšiřování zůstává ale omezeno principem prezenčního užití fondu, který existuje již dávno, je mnohem starší než směrnice a její přenos a je stále platný. Povolit zaslání digitalizovaných souborů na dálku by jistě znamenalo riskovat, že dojde k jejich nekontrolovanému rozšiřování; tento princip však neutralizuje jeden z nejvýznamnějších pokroků digitální revoluce: zrušení vzdálenosti mezi dílem a čtenářem. Nová výjimka je tedy kompromisem: ustupuje rozšiřování kultury stanovením výjimky z práva rozmnožování a duševnímu vlastnictví ponechává právo sdělování veřejnosti. A právě toto právo, jak uvidíme později, komplikuje vznik digitálních knihoven.

Nositelé práva

Stanovili jsme již předmět práva a výsady, z nichž sestává, a nyní zbývá ještě stanovit jeho nositele, což je pro představitele kultury často velmi nelehký úkol.

Připomeňme si, že knihovny, archivy a muzea mají většinou pouze hmotné vlastnictví svých fondů a knihovny mají navíc na základě zákona (L. 133-1 CPI) právo výpůjčky. Pro jakýkoliv jiný úkon musí žádat nositele autorského práva o svolení.

Autor většinou nerozšiřuje svá díla sám, ale pravděpodobně postoupí nezbytná práva nějakému uživateli:

- v případě knihy, obrazu nebo fotografií postoupí reprodukční a distribuční práva vydavateli;
- v případě obrazu právo vystavovat galeristovi nebo muzeu;
- v případě audiovizuálních děl má práva výrobce nosičů.

Někdy je třeba toho správného partnera najít, probírat se řadou předchozích smluv, znát data jejich vypršení atd. Jde o skutečné právní pátrání, které vyžaduje čas, zvláštní znalosti a instituce na to musí velmi často mít specializované oddělení nebo využívat externího právního poradenství.

K centralizaci kontaktů mezi nositeli práva a uživateli byly vytvořeny společnosti kolektivní správy autorských práv. K nejdůležitějším patří:

- Společnost divadelních autorů a skladatelů: SACD (je nejstarší, založil ji v r. 1777 Beaumarchais)
- Společnost autorů, skladatelů a vydavatelů hudby (známá jako SACEM)
- Společnost autorů grafického a výtvarného umění (ADAGP)
- Společnost pro správu práv interpretačních umělců a hudebníků (ADAMI, spravuje práva související).

Pro kulturní instituce, které si přejí užívat své fondy, jsou tyto společnosti ústředním partnerem, který má zastupovat autora, a přejímají na sebe právní riziko spojené s užitím díla. Instituci jednající se souhlasem kolektivního správce nemůže autor nebo nositelé jeho práv už žalovat.

Ale webové stránky nebo CD-ROM knihoven, archivů nebo muzeí neobsahují pouze díla z fondů, ale také díla zaměstnanců. Například: k digitalizaci obrazu se dá udělat fotografie a pořídí ji buď zaměstnanec nebo externí fotograf. Tato fotografie také představuje dílo, které je odvozené od obrazu nebo sochy. Další příklad: vysvětlivky k fotografiím, které napsali zaměstnanci instituce; architektura nebo design webové stránky nebo CD, které zpracoval grafik. Ať už je autorem zaměstnanec nebo externí pracovník, svou smlouvou s institucí (formou pracovní smlouvy nebo objednávky) postupuje pouze hmotný exemplář díla bez práva užití; postoupení práva rozmnožit dílo a zpřístupnit jej online, nebo ho uvádět do distribuce na CD, DVD atd., musí být upraveno další doplňující smlouvou.

Výjimečně může být za autora díla považováno muzeum. Je to příklad, který byl uveden do francouzského právního řádu s velkou zdrženlivostí, protože představuje výjimku z jednoho ze základních principů: z principu osobnostního, který vyžaduje, aby za autora byla považována vždy fyzická osoba, která fakticky dílo vytvořila. Instituce bude pokládána za autora díla, pokud dílo bude zhotoveno na její příkaz a pod jejím vedením výkonnými pracovníky bez tvůrčí svobody (L. 113-2, odstavec 3, CPI).

Udělejme si rekapitulaci:

Pokud knihovny, muzea nebo archivy chtějí digitalizovat své fondy, mají tato práva a povinnosti:

pokud jde o digitalizaci volných děl, mohou je rozmnožovat a rozšiřovat bez omezení, s použitím opatření digitální kontroly nebo bez nich;

v případě pouhé digitalizace pro účely uchování a individuálního prezenčního užití se na ně vztahuje nová výjimka z autorského práva;

pro zaslání vzdálenému uživateli (např. badateli v zahraničí) nebo umístění online musí žádat svolení autora nebo nositele jeho práva.

Tato stručná analýza digitalizace z pohledu autorského práva ukázala, jak doufám, že technologický pokrok nezrušil tradiční principy a že většina z nich nachází své uplatnění v nových situacích.

Kromě národních knihoven, archivů a muzeí se tyto principy vztahují na projekty širšího rozsahu, jakým je Evropská digitální knihovna. Dovolte mi, abych se stručně zmínila o francouzské účasti na jejím vzniku.

Francouzská účast na projektu Evropské digitální knihovny (EDK)

Francouzské digitální knihovny před EDK

Jednou z hlavních francouzských digitálních knihoven je Gallica, digitální knihovna Francouzské národní knihovny. Jsou v ní zpřístupněna jen volná díla z fondu Francouzské národní knihovny. V roce 2006 čítala asi 200 000 děl v různých podobách: knihy, zvuk, obraz ve faksimilovém formátu.

Dále je zde digitální knihovna Národního institutu pro audiovizí (INA), který digitalizoval své fondy na počátku 21. století a v r. 2006 jednu část umístil online. Nazývá se Archiv pro všechny a představuje přes 150 000 hodin televizních pořadů.

Obsahuje volná díla, která si uživatelé internetu mohou v celém rozsahu prohlížet a stahovat. Nabízí ale také díla, která ještě podléhají autorskému právu: přístupné jsou pouze úryvky a koupě celého díla je zpoplatněná. Z tohoto Archivu pro všechny vznikají tyto povinnosti: 1) vyžádat si svolení nositelů autorského práva a poskytovat jim odměnu (případně jim 46 % prodejní ceny souboru) a 2) vybavit své soubory technickými ochrannými opatřeními, která mají zabránit kupci nebo uživateli internetu tato díla rozmnožovat a rozšiřovat. Je třeba poznamenat, že evropská směrnice z roku 2001 vyžaduje na státech, aby zajistily ochranu svých technických ochranných opatření; v Německu a ve Francii je narušení technických ochranných opatření předmětem trestního stíhání (§ 108b německého zákona a článek L. 333-1 a další francouzského zákona o duševním vlastnictví).

Reakce na projekt Google

Francouzské knihovny a archivy již za sebou měly určitou zkušenost s digitalizací, když americká společnost *Google* zahájila v roce 2004 diskusi o světových digitálních knihovnách a na frankfurtském knižním veletrhu oznámila své rozhodnutí digitalizovat do šesti let asi patnáct milionů děl.

V Evropě jako jeden z prvních států reagovala Francie. Byl to konkrétně Jean-Noël Jeanneney, ředitel Národní knihovny Francie, který v článku v deníku *Le Monde* a dále ve stati publikované nakladatelstvím *Mille et une nuits* naléhavě apeloval na Evropu, aby reagovala na výzvu společnosti *Google*. Bitva, ke které vyzýval, měla být spíše než právní kulturní a jazyková.

Projekt Google spočívá ve čtyřech úkonech:

- digitalizace fondu čtyř velkých amerických a jedné anglické knihovny s jejich souhlasem,
- automatické skenování souborů při vyhledávání klíčového slova zadaného uživatelem internetu,
- v případě volných knih: jejich rozšiřování v celém rozsahu online,
- v případě děl podléhajících autorskému právu: poskytovat uživateli internetu sdělení krátkých výňatků obsahujících jeho klíčové slovo a údaje o knihkupci nebo nakladatelství, kde si může dílo opatřit.

Tak jako u příkladu s pohlednicemi z Morbihanu je právo autorů a vydavatelů při rozšiřování uživatelům internetu dodrženo: u chráněných děl mají přístup pouze ke krátkým výňatkům. Naproti tomu digitalizace, která tomu musí předcházet a kterou chce provést *Google*, vyžaduje svolení autorů a vydavatelů a ne svolení knihoven. To je právě ta skulina, které využili francouzští, němečtí a američtí vydavatelé, aby projekt napadli a zpomalili jeho provádění u knih podléhajících ještě ochraně. Ale v případě volných knih postupuje *Google* neustále vpřed a první frankofonní knihovna, která se k projektu připojila, byla v květnu 2007 švýcarská městská knihovna v kantonu Vaud.

Francouzská účast na EDK

Francouzská a evropská reakce také vedla k oživení projektu Evropské digitální knihovny. Ve Francii byl v roce 2005 vládním nařízením vytvořen pilotní výbor, který zveřejnil v roce 2006 Bílou knihu se svými usneseními a návrhy. V roce 2007 dosahoval rozpočet přidělený Francouzské národní knihovně na tento projekt 10 milionů eur. Má jí umožnit převést soubory Galliky, které jsou pouze faksimilemi, do textového formátu

a podílet se na vypracování evropské platformy vyhledávání a rozšiřování děl. Francouzská národní knihovna také vyvinula prototyp digitální knihovny s účastí více států. Obsahuje díla maďarská, portugalská a francouzská a byla umístěna online u příležitosti pařížského knižního veletrhu v roce 2007 na adrese europeana.eu. Návštěvníci těchto stránek jsou vyzýváni, aby vyjadřovali své názory a návrhy.

Přesah práva: otázka kulturní politiky a ekonomiky

Závěrem: univerzální digitální knihovny dělají v technické oblasti rychlý pokrok. Naproti tomu ať už jsou evropské, francouzské nebo americké, narážejí vždy v případě dosud chráněných děl na princip prezenčního užití.

Tato otázka je výsostně politická. Zákodárce musí rozhodovat mezi stejně spravedlivými principy a stejně legitimními snahami: na jedné straně autoři požadují zachování vlastnického práva a potřeby získat příjem ze své tvůrčí činnosti, aby v ní mohli pokračovat; na druhé straně veřejnost uplatňuje nárok na technickou svobodu, právo na přístup ke kultuře a vědění. Samotní nositelé práva nejsou jednotní: někteří považují digitální knihovny za nezákonné utopie a nebezpečí pro kulturu; jiní v nich vidí dobrý nástroj pro propagaci děl. A také některé archivy, knihovny a muzea se do nového způsobu výkonu své profese pouštějí s nadšením, jiné v něm vidí svůj úpadek a konec.

Protiklad mezi vlastnictvím a rozšiřováním dosáhl svého paroxysmu v oblasti, která se netýká přímo archivů, muzeí a knihoven: jde o stahování, které si navzájem poskytují uživatelé v rovnocenném postavení. V mezinárodním jazyce jde o praxi *peer-to-peer* spočívající v tom, že uživatelé si stáhnou z internetu díla na svůj pevný disk a pro dodávání dat do vytvořeného propojení dovolují dalším uživatelům internetu, aby si stahovali jejich vlastní knihovny. Stahování dat (*downloading*) je úkon rozmnožování, který většina právníků pokládá za kopii pro soukromé užití, na něž se vztahuje výjimka nepodléhající autorskému právu. Poskytování dat (*uploading*) je naproti tomu úkon sdělování veřejnosti, vyžadující si svolení a odměnu. Výsledkem je tedy, že tato praxe je ve svém celku nezákonná.

Při rozpravě o zákoně DADVSI během dlouhých nocí na konci prosince 2006 se některým členům parlamentu podařilo – což byl úplný převrat! – dodat do vládního návrhu zákona článek, který dával uživatelům internetu možnost poskytovat svá data za paušální poplatek inkasovaný společně s poplatky za užívání internetu. V případě poskytování dat stačilo navýšit stávající poplatek, který má být úhradou za soukromou kopii. Diskuse byla dlouhá, bouřlivá a názorové rozdíly nevycházely z obvyklé neshody mezi pravíci a levíci. Někteří umělci byli vyděšeni, že jim díla unikají, jiní toto řešení, nazvané „globální licenci“, podporovali. Společnosti pro kolektivní správu se k tomu, i když ne jednotně, stavěly většinou nepřátelsky. Uživatelé byli téměř jednotně proti.

Po určitých procedurálních těžkostech byl pozměňovací návrh stažen a od globální licence bylo upuštěno. Obecným závěrem bylo, že Francie, která se prohlašuje za vlast duševních práv, je právě zachránila před loupeží, ke které se schylovalo. Možná že ale naopak promarnila příležitost objevit nový přístup ke kultuře a pozitivně provést to, co zůstane nakonec utopií.

Mezi vlastnictvím a volností, dvěma pojmy, které revoluce z roku 1789 spojila a vložila do základu svých zákonů upravujících práva vynálezců a tvůrců, vytváří digitální revoluce propast a duševní vlastnictví na svých nestabilních základech prochází závažnou krizí své legitimacy.

Odpověď na otázku účastníků konference o přístupu k tzv. „osiřelým“ dílům

(aktualizováno 13. května 2008) :

Takzvaná osiřelá díla jsou díla, která ještě podléhají autorskému právu, ale jejichž nositel nelze i přes seriózní hledání nalézt. Masivní digitalizace, k níž přistoupily archivy a knihovny, ukázala, že jsou velice početná.

V daném právním stavu je nezákonné tato díla rozmnožovat nebo rozšiřovat bez souhlasu nositelů jejich práv, které, jak se předpokládá, není možné nalézt. Díla jsou tedy vyloučena z projektu digitalizace a z jakéhokoliv dalšího užití, což je zcela neuspokojivé.

Ve Francii k této otázce zpracovala nedávno zprávu komise, složená ze zástupců kolektivních správců, několika významných kulturních institucí, sdružení autorů, umělců, výrobců a uživatelů, knihoven a zástupců veřejné správy. Podle jejího názoru – který má velké šance, aby byl respektován – má být kolektivním správcům v případě psaných děl a děl pevného obrazu (která jsou tím nejvíce dotčena) dána možnost poskytovat dočasná a nevýlučná svolení k užití. V případě, že se najde nositel práva, tato svolení si zachovávají svou platnost, která bude zmírněna dočasností a nevýlučností. V případě audiovizuálních děl a hudby, kterých se tato tematika zatím týká méně, zpráva doporučuje spokojit se s vyžádáním soudního svolení a uzavřít kolektivní smlouvy v rámci stávajícího právního řádu. K omezení počtu osiřelých děl v budoucnosti vyjadřuje zpráva doporučení k vývoji technik označování děl a příslušné databáze (Zpráva komise pro osiřelá díla předaná Vysoké radě pro literární a umělecké vlastnictví dne 19. března 2008).

Překlad: Eva Jettelová

Pozn. redakce:

Směrnice 2001/29/ES Evropského parlamentu a Rady Evropské unie o harmonizaci některých aspektů autorského práva a práv souvisejících v informační společnosti, přijatá 22. května 2001, na webu EU:

v češtině:

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32001L0029:CS:HTML>

v překladech do dalších jazyků EU:

http://eur-lex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexapi!prod!CELEXnumdoc&lg=en&numdoc=32001L0029&model=guichett